

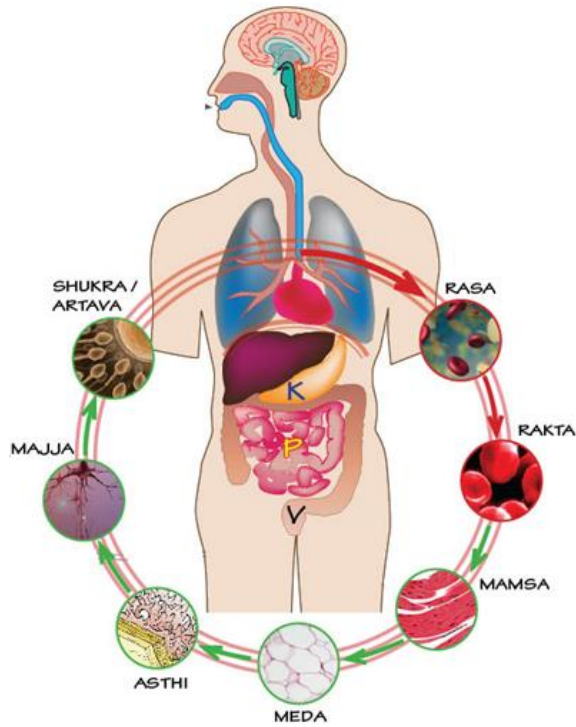
<https://www.bbc.co.uk/bbcthree/article/d9d886e1-b65c-40b3-8e3c-ad0f41aa1ea7>

ANTROPOLOGIE TĚLA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
UNIVERZITA KARLOVA

Alžběta Wolfová

PŘEDNÁŠEJÍCÍ

- FHS UK
- Praktikování ájurvedy v České republice
  - Becoming Ayurveda body: The journey towards with and against Ayurveda
- alzbeta.wolfova@fhs.cuni.cz
- Konzultace: pondělí 11-12h, místnost 5008, Jinonice

STUDENTI - PŘEDSTAVENÍ

- Jméno
- Ročník
- Téma bp / dp?
- Zkušenost s antropologickými kurzy? Výzkumem?
- Očekávání – proč jste si zapsali tento kurz?

CÍL PŘEDNÁŠKY

- představení kurzu, formálních povinností k jeho absolvování
- Diskuse: „Co je tělo?“
- vývoj antropologie
- základní charakteristiky antropologické disciplíny
- vývoj a postavení těla v sociálních vědách (antropologie, sociologie)
- role těla v antropologickém (sociologickém) zkoumání
- tělo z pohledu biomedicíny – nesamozřejmost našich těl

CÍL KURZU

ANEB K ČEMU, ŽE MI TO JE?

- představit různé přístupy ke studiu těla a uvažování o těle v rámci sociokulturní antropologie a sociologie
- procvičit kritické čtení a rozumění odborným textům
- příprava na SVIP: otázka „Tělo a gender“?

SYLABUS

hodina	datum	téma	příprava: četba
1.	18.2.	Tělo z pohledu sociokulturní antropologie a sociologie.	Výkonný výbor EASA
2.	25.2.	Sociální povaha těla.	Marcel Mauss
3.	3.3.	Tělo jako univerzální symbol.	Mary Douglas
4.	10.3.	Tělo jako zkušenost.	Robert Murphy
5.	17.3.	Tělo jako produkt diskurzu.	Michel Foucault
6.	24.3.	Tělo jako praxe.	Loic Wacquant
7.	31.3.	Tělo a identita.	Martin Heřmanský
8.	7.4.	Tělo a subjektivita.	Kateřina Zábrodská?
9.	14.4.	Tělo a gender.	Henrietta Moore?
10.	21.4.	Tělo a bytí ve světě.	Maurice Merleau-Ponty?
11.	5.5.	Tělo a disciplína.	Deborah Lupton
12.	12.5.	Dělání těla.	Annemarie Mol, Lohn Law
13.	19.5.	Shrnutí; prezentace	

FORMÁLNÍ POVINNOSTI

Aktivní participace v hodině (20 % známky)

Anotace 4 titulů z povinné literatury (10 % známky)

- 1-2 odstavce
- shrnutí obsahu (o čem text pojednává)
- **definování hlavního argumentu**
- paradigma (související s epistemologickými předpoklady, použitými metodami, typy otázek které text klade)
- **1 komentář či otázka**

(Co vás na textu zaujalo? Vyskytlo se v něm něco, čemu nerozumíte? Vyskytlo se v něm něco, s čím nesouhlasíte? Proč?)

Referát – prezentace v hodině (20% známky) – na článek/ pořad publikovaný v médiích – vztahující se k tématu na hodinu

Závěrečná esej, (50 % známky) či Závěrečná ppt prezentace vybraného tématu či Ústní zkouška z probrané látky

- nutná předešlá konzultace eseje či prezentace s vyučující
- esej i prezentace musí být vztaheny minimálně ke dvěma odborným titulům z oblasti antropologie či kvalitativní sociologie (min. 1 z povinné literatury kurzu)
- design eseje:

kompilace: pojednání vybraného téma na základě odborné literatury

• ARGUMENTY MUSÍ BÝT ZAKOTVENÉ V LITERATUŘE - pozor na plagiátorství!!!! - **Přečtěte si manuál, jak**

citovat: https://kuk.muni.cz/animace/eiz/pdf.php?file=publikacni_etika/citace.pdf

OTÁZKY K FORMÁLNÍM POVINNOSTEM

?

?

?

?

JAK PRACUJI S TEXTEM? IDEÁL IDEÁLŮ

ANOTOVÁNÍ, RECENZOVÁNÍ, KRITICKÉ ČTENÍ A PSANÍ

- Shrnutí obsahu (o čem text pojednává)
- Hlavní argument textu
- Situování textu: Brát v potaz odborný kontext období v němž byl text sepsán (text produktem své doby – např. jde buď s proudem v oboru, nebo kritika upřednostňovaného paradigmatu)
  - Teoreticko-metodologický rámec (paradigma) – **i. e. co je zdraví a jak ho můžeme zkoumat?**
  - Jaká je pozice autora (analytická- na co navazuje / co kritizuje; osobní/politická - proč o tom píše)
- Mezery v argumentaci? Co autor opomíjí, co není dobře podloženo, nedává v logice výkladu smysl?
- Popř. Srovnání s jinými texty (co stejné, co jiné)
- Popř. Přesah do praxe (jak byste tento přístup/metodu/koncept teoreticky uplatnili v rámci výzkumu)

REFLEXE PŘÍPRAVY NA HODINU

- Proč je důležité mít antropologii (Výkonný výbor EASA 2015)
  - **Kulturní relativismus**
  - **Etnografie**
  - **Komparace**
  - **Kontext**
- How does culture shape our bodies? (Just wondering 2017)
  - Zaujalo?
  - Dotazy?
- Co nám v textu definované základní aspekty antropologie říkají o tom, jak můžeme uvažovat o tělu a zkoumat ho?

CO JE TĚLO?

- Z čeho se tělo skládá?
- Jak funguje?
- Jaký vztah k němu mám já?
- Jaký vztah má k okolnímu světu – k lidem/ k věcem/ k prostředí?
- Jak je možné tělo zkoumat?

SPOLEČENSKÉ PŘÍČINY ZÁJMU O TĚLO V SS

NE, NENÍ TO JEN TEORETICKÁ DEBATA, VĚDA ODRÁŽÍ SPOLEČENSKÉ PROCESY (FRASER, GRECO 2005:2)

- vzestup „tělesné společnosti/ somatic society“ (Turner)
- přechod k postindustriální společnosti
  - více možností trávení volného času — konzumerismus — eroze „puritánské ortodoxie“ → legitimizace slasti – tělesný hédonismus
  - transformace intimacy (Giddens) → tělo jako prostředek nových emočních intenzit mezilidských interakcí
- posun v demografické struktuře západních společností → epidemiologický posun
  - „země nikoho mezi zdravím a nemocí“ (Frank)
    - stále - nemožnost léčby smrtelných onemocnění (Fraser, Greco 2005: Ibid.)
    - nemoci integrovány do schémat práce a trávení volného času
    - žítí s nemocí dělá z těla problematický aspekt života
    - důraz na prevenci
      - tělo už není nadále doménou pouze specialistů
- rozvoj biomedicínských technologií
  - limity lidského těla – jeho vztah k osobnosti a identitě jednotlivce

(Fraser, Greco 2005:2)

HISTORIE (ABSENCE) TĚLA V SOCIÁLNÍCH VĚDÁCH

(LOCK 1993)

Tělo jako prostředník jednání a sociálních interakcí - zásadní pro antropologické zkoumání?

- **od 17. století * moderních věd** – věda prostředkem ovládnutí přírody i společnosti
- karteziánský dualismus
  - svět tvořen myslícím nehmotným prvkem a hmotnou substancí poznatelnou racionálně
- základ západní epistemologie
  - dichotomie: příroda vs. kultura, já vs. oni, mysl vs. tělo; objektivní x subjektivní
- → tělo spadá do oblasti zkoumání přírodních věd
- **tělo = univerzální biologický základ; loutka společnosti a kultury**

TĚLO PŘIROZENÉ X KONSTRUOVANÉ

- nature x culture
- ospravedlnění zdánlivě přirozených nerovnoprávností
- nature x nurture → politics?

<https://upsasoyyo.files.wordpress.com/2013/07/sociedad1.jpg>

<https://japengvietblog.wordpress.com/2013/02/28/the-inequality-between-rich-and-poor-nations-practice-ielts-writing-task-2/>

<https://fr.depositphotos.com/23121558/stock-illustration-amputee-handicap-disable-man-tool.html>

<https://www.howatavraamsolicitors.co.uk/dont-speak-native-language-at-work-race-discrimination/>

DŮSLEDEK: FYZICKÉ TĚLO V SS NEPROBLEMATIZOVÁNO

- tradičně chybělo = nebylo problematizováno
- tělo jako součást přírodního prostředí, pasivní příjemce
- témata:
  - zdobení, tělesné modifikace (v rámci „zvyků“)
  - gesta, neverbální projevy (nástroj komunikace)
  - kosmologie, metafory (symbolika těla)

➔ etnocentrismus a tělo?

- Co kdybychom v rámci a. náboženství kriticky nezkoumali předpoklad křesťanství?

(Scheper-Hughes, Lock 1995)

VSTUP (PROBLEMATIZOVANÉHO) TĚLA DO SS

(LOCK 1993)

- od 70. let 20. stol zájem o tělo v sociálních vědách
- decentralizace fyzického těla z oblasti přírodních věd
- rozbourávání předpokladu západní epistemologie – základu produkce přirozených faktů
- naturalismus X konstruktivismu

přemostování dichotomií příroda x kultura, my x oni, mysl x tělo

TĚLO JAKO TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ PROBLÉM

- V jakém smyslu je tělo problém?

Problém v pozitivním smyslu – nikoli „překážka“, ale prostředek myšlení a jednání.
(Osbourne 1996: 192 in Fraser, Greco 2005:3)

- Jakou funkci má tělo ve vztahu k chování člověka?
- Jaký je vztah mezi společností – (kulturou) – jedincem (jeho tělem)?
- Jak jsou lidská těla zažívána, chápána, reprezentována, proměňována a kontrolována?

ANTROPOLOGIE/SOCIOLOGIE TĚLA

ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

- subdisciplína?: sociokulturní antropologie- / sociologie- TĚLA
- předmět: jedinec – společnost - kultura (význam) – společenská struktura (moc)
- přístup: interpretativní x kritický

- Ptá se, jak:
  - Lidé rozumí svým tělům a jaká je jejich tělesná zkušenost?
x
    - mocenské vztahy ovlivňují těla lidí?

- Předpoklad:
  - Významy, které lidé připisují tělu určují způsob, kterým s ním zacházejí.
x
    - Povaha těla je spojená s širším politicko-ekonomickým kontextem prostředí, ve kterém lidé žijí.

TĚLO Z POHLEDU BIOMEDICÍNY

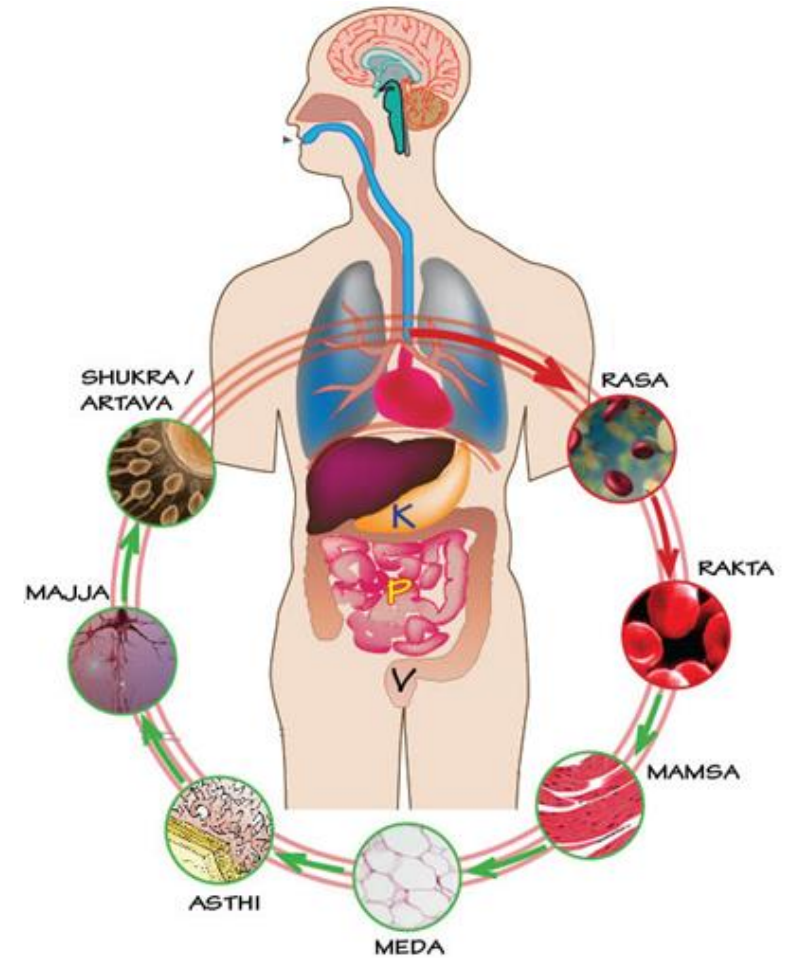
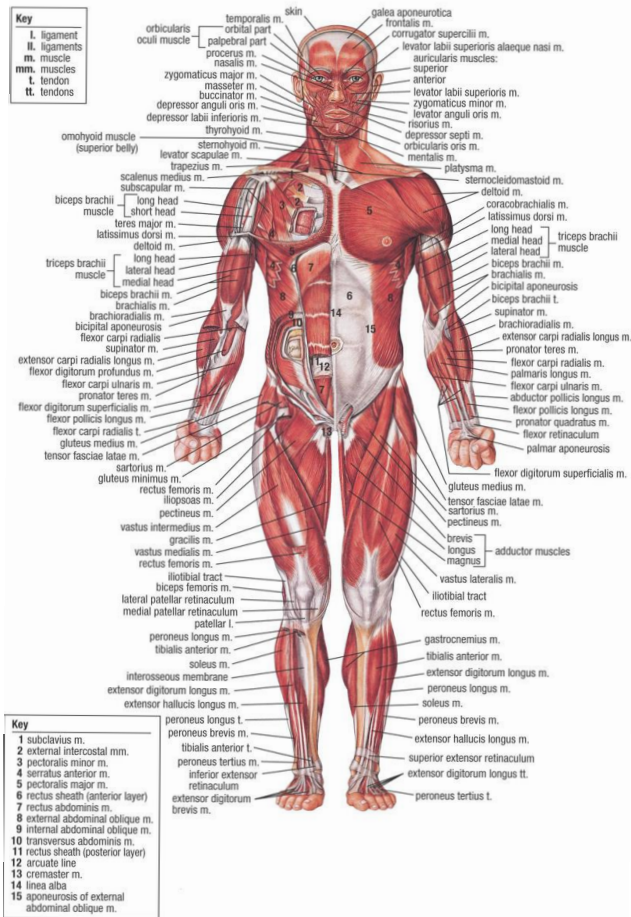
(MOL – LAW 2002)

- Tělo nebylo objektem/subjektem vždycky
  - Nemoci jako entity obývající tělo – pacient přístup k poznání (doktor definuje nemoc na základě pacientovi reflexe)
  - Epistemický posun – nemoci jako stav těla
  - **nemoci nešlo odhalovat tak, že lékař prostě naslouchal tomu, co mu pacient říkal. Místo toho bylo zapotřebí dobře vycvičeného pohledu na tělesné tkáně.**
  - —→ tělo jako objekt vs. Subjekt
    - tělo je **subjektem** – je námi, vytváří podmínky pro různé způsoby našeho života
    - tělo je **objektem** – objektem lékařského zkoumání (sledování, vyšetřování, zkoumání pod mikroskopem, z rentgenových snímků...)

Poznávající a poznávané se proti sobě epistemologicky staví spolu s tím, jak pro sebe lékař vyhrazuje postavení poznávajícího a pro pacienta/mrtvolu status poznávaného.

**—→ Je tělo dané? Univerzální? Funguje u každého stejně?
Projevují se u každého stejné nemoci stejně? Vznikají
stejně?**

TĚLO V BIOMEDICÍNĚ X TĚLO V ÁJURVĚDĚ

PŘÍŠTÍ HODINA

Sociální povaha zacházení s tělem.

Povinná četba:

Mauss, Marcel (2007) [1973]. Techniques of the body. In Farquhar, J. and Lock, M. *Beyond the Body Proper*, str. 50-68.

Otázky k četbě:

- Proč lidé zacházejí se svými těly zrovna tím způsobem, kterým to dělají?
- Co jsou techniky těla?
- Jak jsou získávány?
- Jsou všechny způsoby zacházení s tělem technikami těla? Které ne a jak jsou ustavovány?
- Jsou techniky těla vědomé, nebo nevědomé zacházení s tělem?
- Co je habitus?
- Jaký je vztah mezi jednotlivcem (jeho tělem) a společností?

Na tento text můžete již napsat anotaci!